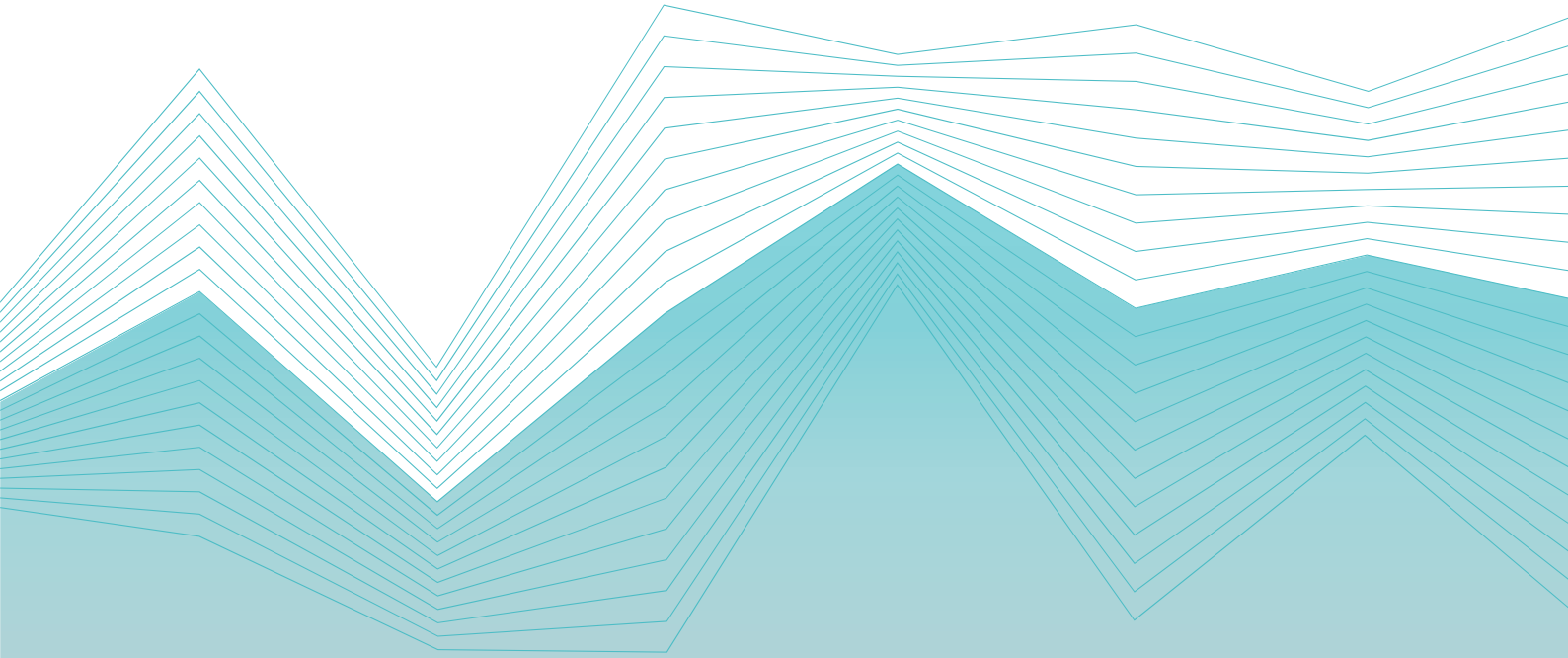
Meedoen in de samenleving 2009 - 2019

Update kerncijfers Participatiemonitor

Rosa Grosscurt
Jill Knapen
Hennie Boeije

NIVEL
Kennis voor betere zorg

Het Nivel levert kennis om de gezondheidszorg in Nederland beter te maken. Dat doen we met hoogwaardig, betrouwbaar en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar thema's met een groot maatschappelijk belang. 'Kennis voor betere zorg' is onze missie. Met onze kennis dragen we bij aan het continu verbeteren en vernieuwen van de gezondheidszorg. We vinden het belangrijk dat mensen in staat zijn om deel te nemen aan de samenleving. Ons onderzoek draait uiteindelijk om de vraag hoe we de zorg voor de patiënt kunnen verbeteren. Alle onderzoeken publiceert het Nivel openbaar, dat is statutair vastgelegd.

Maart 2021

030 272 97 00
nivel@nivel.nl
www.nivel.nl

© 2021 Nivel, Postbus 1568, 3500 BN UTRECHT

Gegevens uit deze uitgave mogen worden overgenomen onder vermelding van Nivel en de naam van de publicatie. Ook het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning in artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoud

Toelichting op de cijfers **4**

Samenvatting ontwikkelingen 2009-2019 **6**

1 Participatie van doelgroepen op negen deelgebieden in 2019 **8**

2 Participatie van mensen met een lichamelijke beperking **9**
2.1 Ontwikkelingen in de tijd in participatie van mensen met een lichamelijke beperking 9
2.2 Verschillen tussen subgroepen in totale participatie van mensen met een lichamelijke beperking 10
2.3 Ontwikkelingen in de tijd in deelgebieden van participatie van mensen met een lichamelijke beperking 10

3 Participatie van mensen met een verstandelijke beperking **14**
3.1 Ontwikkelingen in de tijd in totale participatie van mensen met een verstandelijke beperking 14
3.2 Verschillen tussen subgroepen in totale participatie van mensen met een verstandelijke beperking 15
3.3 Ontwikkelingen in de tijd in deelgebieden van participatie van mensen met een verstandelijke beperking 15

4 Participatie van ouderen **17**
4.1 Ontwikkelingen in de tijd in totale participatie van ouderen 17
4.2 Verschillen tussen subgroepen in totale participatie van ouderen 17
4.3 Ontwikkelingen in de tijd in deelgebieden van participatie van ouderen 18

5 Participatie van de algemene bevolking **20**
5.1 Ontwikkelingen in de tijd in totale participatie van de algemene bevolking 20
5.2 Verschillen tussen subgroepen in totale participatie van de algemene bevolking 21
5.3 Ontwikkelingen in de tijd in deelgebieden van participatie van de algemene bevolking 21

Toelichting op de cijfers

Deze notitie gaat over de maatschappelijke participatie van mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en ouderen in Nederland in de periode 2009-2019. Om deze in een context te plaatsen, rapporteren we ook de participatie van de algemene bevolking in deze periode. De maatschappelijke participatie bekijken we in zijn totaliteit en aan de hand van de volgende negen deelgebieden: 1) gebruik van buurtvoorzieningen, 2) buitenshuis komen, 3) gebruik van openbaar vervoer, 4) betaald werk, 5) vrijwilligerswerk, 6) opleiding/werkgerelateerde cursus, 7) uitgaansgelegenheid bezoeken, 8) verenigingsactiviteit doen en/of cursus volgen en 9) vrienden ontmoeten. Deze notitie bevat een samenvatting van de ontwikkelingen in de periode 2009-2019, de stand van zaken in 2019 (paragraaf 1) en toelichtende paragrafen met cijfers voor elk van de groepen (paragrafen 2 t/m 5). Onderstaande punten dienen als toelichting bij het lezen van de notitie.

Deze notitie bevat cijfers over participatie per deelgebied en cijfers over de 'totale' participatie. De 'totale' participatie bestaat uit een optelsom van de participatie op de verschillende deelgebieden. Deze deelgebieden wegen allemaal even zwaar mee bij de berekening van het cijfer voor de 'totale' participatie.

Een methodologische verantwoording staat in de laatste rapportage van de Participatiemonitor[1]. De cijfers per deelgebied bevatten schattingen voor de betreffende populatie in Nederland. In de toelichtende tabellen staat tevens een 95% betrouwbaarheidsinterval (BI) vermeld. Een betrouwbaarheidsinterval geeft aan tussen welke waarden het werkelijke percentage ligt en zegt iets over de nauwkeurigheid van de schatting.

Ontwikkelingen in de totale participatie worden weergegeven met participatie-indexcijfers. De participatie-indexcijfers geven schattingen weer voor de *relatieve* ontwikkeling van de totale participatie. Vanaf dit jaar is het indexjaar voor alle groepen op 2009 gezet. Trends worden dan ook vanaf 2009 weergegeven. Voorheen was het indexjaar voor mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een verstandelijke beperking 2006 en voor ouderen en de algemene bevolking 2009.

Om te zien of er sprake is van een daadwerkelijke toe- of afname in participatie in een bepaalde periode zijn statistische toetsen toegepast. Hierbij wordt rekening gehouden met een bepaalde onzekerheidsmarge. In de tabellen staat daarom altijd aangegeven of er sprake is van een daadwerkelijke toe- of afname in participatie. Tenzij anders vermeld, gaat het daarom om een statistisch significante, met aan grote waarschijnlijkheid grenzende verandering op het niveau van $p < .01$ als we in de tekst over een toe- of afname rapporteren.

[1] Van Hees, S., Oldenkamp, M., de Putter, I., van der Hoek, L., Boeije, H. Participatiemonitor 2008-2016: Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking en ouderen. Utrecht: Nivel, 2018.

In de trendanalyse toetsen we op verschillen voor twee verschillende tijdsperiodes: één over de lange termijn (2009-2019) en één over een tijdsperiode van de afgelopen vier jaar (2016-2019). Voor beide toetsen we of er sprake is van een lineaire trend op het niveau van $p < .01$.

De gegevens die in de Participatiemonitor gebruikt worden, zijn verzameld via drie Nivel-panels. Om op basis van deze panels uitspraken te doen over de totale populatie van mensen met een lichamelijke beperking, mensen met een verstandelijke beperking, en ouderen en om te kunnen vergelijken met de algemene bevolking in Nederland, is er een weging toegepast op basis van een standaardpopulatie per doelgroep. Deze weging is ook noodzakelijk voor het vergelijken van de uitkomsten van metingen in verschillende jaren, om zeker te zijn dat gemeten veranderingen daadwerkelijke trends weerspiegelen. Vanaf dit jaar gebruiken wij geüpdatete standaardpopulaties, zodat deze een betere afspiegeling zijn van de werkelijke populaties van de doelgroepen in Nederland op dit moment.

De kerncijfers die we hier presenteren zijn afkomstig uit 2019. Zij zijn voor de coronacrisis verzameld. Met de kerncijfers van volgend jaar brengen we de gevolgen van de coronacrisis in beeld voor de participatie van de verschillende groepen waar het in deze notitie om gaat.

Samenvatting ontwikkelingen 2009-2019

Kernbevindingen participatie 2009-2019

- De afgelopen 10 jaar laten zien dat de participatie stabiel is van mensen met een lichamelijke beperking of een verstandelijke beperking en van ouderen. De participatie van de algemene bevolking is afgenomen in deze periode.
- Mensen met een matige verstandelijke of ernstige lichamelijke beperking participeren in de periode 2009-2019 minder dan mensen met een minder ernstige beperking.
- Hoewel de participatie van de totale groep mensen met een lichamelijke beperking niet is veranderd in de periode 2009-2019, is er wel een afname in de participatie van mensen met een lichamelijke beperking in de leeftijd van 15-39 jaar. Er is geen afname in participatie in de algemene bevolking in dezelfde leeftijdsgroep. Dit is een indicatie dat de kloof tussen jongeren met en zonder beperking groter wordt.
- In bijna alle jaren participeren mannen met een lichamelijke beperking minder dan vrouwen. Ook gaan mannen niet mee in de stijgende trend in het doen van vrijwilligerswerk en het bezoeken van uitgaansgelegenheden die we wel bij vrouwen met een lichamelijke beperking zien.
- Het percentage mensen met een verstandelijke beperking dat naar een dagactiviteitencentrum gaat is tussen 2009 en 2019 toegenomen.
- In de periode 2009-2019 zijn meer mensen met een lichamelijke beperking en meer ouderen uitgaansgelegenheden gaan bezoeken en zijn minder mensen gaan deelnemen aan verenigingsactiviteiten. Deze ontwikkelingen zijn ook te zien bij de algemene bevolking.
- Mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking participeerden in 2019 op alle gebieden minder dan de algemene bevolking, met name op het gebied van betaald werk.
- De participatie van ouderen (≥65 jaar) is in 2019 vergelijkbaar met die van de algemene bevolking.

Bij de groep mensen met een *lichamelijke beperking* is participatie zowel in de lange trend (2009-2019) als in de korte trend (2016-2019) stabiel (zie paragraaf 2). Wel is er in de lange trend een significante afname in de totale participatie van mensen in de leeftijd van 15 tot 39 jaar te zien. Op verschillende deelgebieden van participatie zijn wat schommelingen op de lange termijn te zien. Ook zijn er verschillen in participatie tussen subgroepen van mensen met een lichamelijke beperking: ouderen, mensen met een lagere opleiding en mensen met een ernstige beperking participeren minder. In bijna alle jaren participeren mannen minder dan vrouwen. Dit verschil is in 2019 niet significant.

De totale participatie van mensen met een lichte of matige *verstandelijke beperking* is in de periode 2009-2019 niet toe- of afgenomen (zie paragraaf 3). Ook voor de verschillende subgroepen zien we geen significante toe- of afname in de totale participatie in de periode 2009-2019. Mensen met een matige verstandelijke beperking participeren minder dan mensen met een

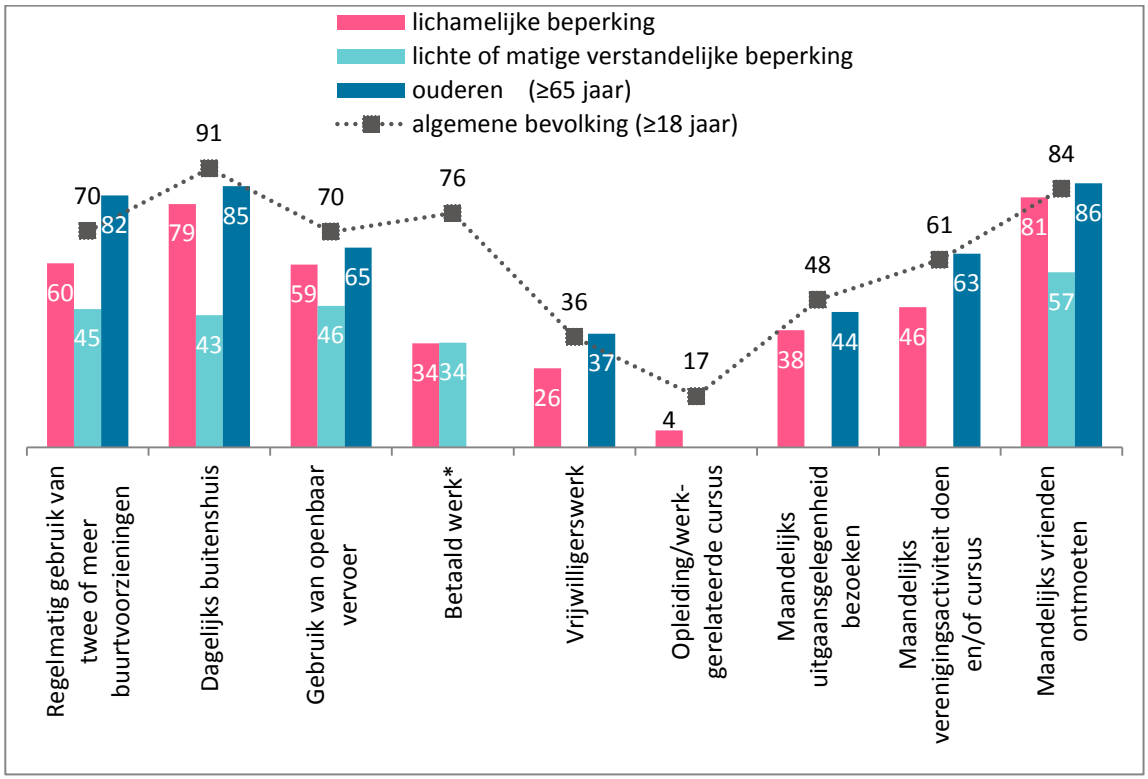
lichte verstandelijke beperking. Het percentage mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking dat naar een activiteitencentrum gaat, is toegenomen in de periode 2009-2019.
De totale participatie van *ouderen* (≥65 jaar) is niet toe- of afgenomen in de periode 2009-2019 (zie paragraaf 4). Mannen participeerden in 2019 minder dan vrouwen. Op verschillende deelgebieden van participatie zijn wat schommelingen op de lange termijn te zien. Zo zijn ouderen minder gaan deelnemen aan verenigingsactiviteiten. Daarentegen zijn zij vaker uitgaansgelegenheden, parken en groenvoorzieningen gaan bezoeken.

Als we ter vergelijking kijken naar de *algemene bevolking*, zien we dat daar de totale participatie is afgenomen in de periode 2009-2019 (zie paragraaf 5). Ook zijn er verschillen in participatie tussen subgroepen van mensen: ouderen, mensen met een lagere opleiding en mensen met een eenpersoonshuishouden participeren minder. De ontwikkelingen in de deelgebieden van participatie bij mensen met een beperking en ouderen zien we gedeeltelijk terug in de algemene bevolking. Ook in de algemene bevolking zijn minder mensen regelmatig buurtvoorzieningen gaan gebruiken en nemen minder mensen deel aan een verenigingsactiviteit. De toename in het tenminste maandelijks bezoeken van uitgaansgelegenheden bij mensen met een lichamelijke beperking en ouderen zien we ook terug bij de algemene bevolking in de periode 2009-2019. In tegenstelling tot mensen met een lichamelijke beperking is er bij de algemene bevolking geen toename van het percentage mensen dat vrijwilligerswerk is gaan doen (2009-2019). Tot slot is er in de algemene bevolking een aantal ontwikkelingen dat we niet zien bij mensen met een beperking of ouderen: er is een daling in het aandeel mensen dat maandelijks vrienden ontmoet in de periode 2009-2019, een daling in het aandeel mensen dat dagelijks buitenshuis komt tussen 2009-2019 en een stijging in het regelmatig gebruik van het openbaar vervoer in de periode 2016-2019.

1 Participatie van doelgroepen op negen deelgebieden in 2019

Figuur 1.1 geeft inzicht in de participatie van mensen met een beperking, ouderen en de algemene bevolking op negen deelgebieden in 2019. Het overkoepelende beeld dat uit deze figuur naar voren komt is in 2019 hetzelfde als in de jaren ervoor: de participatie van mensen met een lichamelijke beperking en van mensen met een verstandelijke beperking is op alle gebieden lager dan in de algemene bevolking. Vooral op het gebied van betaald werk zijn de verschillen groot. De participatie van ouderen (≥65 jaar) is vergelijkbaar met die van de algemene bevolking (met uitzondering van betaald werk en opleiding, deze deelgebieden worden niet gerapporteerd voor ouderen).

Figuur 1.1 Participatie van mensen met een lichamelijke beperking, lichte of matige verstandelijke beperking, ouderen (≥65 jaar) en de algemene bevolking in 2019 (percentages)[#]

[#] De cijfers zijn berekend op basis van de samenstelling van de betreffende groep in Nederland (op basis van o.a. leeftijd, geslacht, opleiding). Om de algemene bevolking als referentiegroep goed zichtbaar te maken in de figuur, wordt deze in een stippellijn weergegeven tussen de percentages.

* Bij mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking gaat het om betaald werk voor ≥12 uur per week en zijn mensen van 65 jaar en ouder niet meegenomen in dit cijfer. Bij mensen met een verstandelijke beperking gaat het om betaald en onbetaald werk, ongeacht het aantal uur per week, en zijn ook mensen van 65 jaar en ouder in dit cijfer meegenomen.

2 Participatie van mensen met een lichamelijke beperking

2.1 Ontwikkelingen in de tijd in participatie van mensen met een lichamelijke beperking

De totale participatie van mensen met een lichamelijke beperking bestaat uit een optelsom van negen verschillende deelgebieden van participatie (zie Tabel 2.3 voor de deelgebieden). In Tabel 2.1 zijn de ontwikkelingen in de participatie-indexcijfers te zien (relatieve ontwikkeling van de totale participatie over de tijd). Over de periode 2009-2019 is de totale participatie van de totale groep mensen met een lichamelijke beperking niet toe- of afgenomen. Wel is er een significante afname in de totale participatie van mensen in de leeftijd van 15 tot 39 jaar te zien. In de overige subgroepen die we onderscheiden, is geen verandering in de totale participatie. Ook in de afgelopen vier jaar (2016-2019) is er geen sprake van een toe- of afname. Dit geldt zowel voor de totale groep mensen met een lichamelijke beperking als voor de subgroepen.

Tabel 2.1 De ontwikkeling in de tijd van de totale participatie van mensen met een lichamelijke beperking over de periode 2009-2019 en 2016-2019 (participatie-indexcijfers)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)	2016-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)
Totale groep	100	100	100	102	100	102	100	101	98	100	100	Geen	Geen
Leeftijd													
15-39 jaar	114	113	119	117	112	113	111	111	97	102	102	Afname	Geen
40-64 jaar	103	103	103	106	103	104	103	107	100	105	105	Geen	Geen
65-74 jaar	99	98	99	102	100	103	99	99	98	101	99	Geen	Geen
≥ 75 jaar	92	94	90	94	91	95	93	92	95	94	94	Geen	Geen
Geslacht													
Man	97	95	96	98	97	98	96	96	91	94	97	Geen	Geen
Vrouw	102	103	102	105	101	104	103	105	102	105	102	Geen	Geen
Opleidingsniveau													
Laag	92	94	92	95	92	95	92	93	88	93	91	Geen	Geen
Middelbaar	105	99	101	103	100	102	100	103	102	102	104	Geen	Geen
Hoog	113	116	117	120	117	120	119	119	116	117	117	Geen	Geen
Ernst van de beperking													
Licht	110	108	109	113	111	112	111	113	110	110	111	Geen	Geen
Matig	96	97	96	96	93	98	96	96	92	95	98	Geen	Geen
Ernstig	76	81	76	81	77	75	72	73	72	82	68	Geen	Geen
Huishouden													
Eenpersoons	100	101	102	104	103	103	103	103	101	105	102	Geen	Geen
Meerpersoons	100	100	98	102	98	101	98	100	96	98	99	Geen	Geen

Toelichting: De participatie-indexcijfers zijn afgeleid van het indexjaar 2009 (=100).

2.2 Verschillen tussen subgroepen in totale participatie van mensen met een lichamelijke beperking

De totale participatie van mensen met een lichamelijke beperking verschilt naar achtergrondkenmerken (Tabel 2.2). In 2019 participeerden mensen met een lichamelijke beperking van 75 jaar en ouder significant minder dan mensen met een lichamelijke beperking in de leeftijd van 40-64 jaar. Mensen met een laag opleidingsniveau participeerden minder dan mensen met een middelbaar of hoog opleidingsniveau, en mensen met een middelbaar opleidingsniveau participeerden minder dan degenen met een hoog opleidingsniveau. Ook de ernst van de lichamelijke beperking speelt een rol: mensen met een lichte lichamelijke beperking participeerden het meest, gevolgd door mensen met een matige lichamelijke beperking. Mensen met een ernstige lichamelijke beperking participeerden het minst. Mannen participeren in de meeste jaren minder dan vrouwen. Dit verschil is in 2019 niet significant.

Tabel 2.2 De totale participatie van mensen met een lichamelijke beperking over de periode 2009-2019: verschillen tussen subgroepen (participatie-indexcijfers)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totale groep	100	100	100	102	100	102	100	101	98	100	100
Leeftijd											
15-39 jaar	114*	113*	119*	117	112	113	111	111	97	102	102
40-64 jaar (referentie)	103	103	103	106	103	104	103	107	100	105	105
65-74 jaar	99	98	99	102	100	103	99	99*	98	101	99
≥ 75 jaar	92*	94*	90*	94*	91*	95*	93*	92*	95	94*	94*
Geslacht											
Man	97	95*	96*	98*	97	98*	96*	96*	91*	94*	97
Vrouw (referentie)	102	103	102	105	101	104	103	105	102	105	102
Opleidingsniveau											
Laag (referentie)	92	94	92	95	92	95	92	93	88	93	91
Middelbaar	105*	99*	101*	103*	100*	102*	100*	103*	102*	102*	104*
Hoog	113*	116*	117*	120*	117*	120*	119*	119*	116*	117*	117*
Ernst van de beperking											
Licht (referentie)	110	108	109	113	111	112	111	113	110	110	111
Matig	96*	97*	96*	96*	93*	98*	96*	96*	92*	95*	98*
Ernstig	76*	81*	76*	81*	77*	75*	72*	73*	72*	82*	68*
Huishouden											
Eenpersoons	100	101	102	104	103	103	103	103	101	105*	102
Meerpersoons (referentie)	100	100	98	102	98	101	98	100	96	98	99

*Significant verschil met de referentiegroep ($p < .01$).

2.3 Ontwikkelingen in de tijd in deelgebieden van participatie van mensen met een lichamelijke beperking

In Tabel 2.3 is de ontwikkeling op de negen deelgebieden van participatie te zien, in percentages en met betrouwbaarheidsintervallen. Op verschillende deelgebieden van participatie zijn er veranderingen te zien in de periode 2009-2019.

1. Er is een afname in het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat regelmatig twee of meer buurtvoorzieningen gebruikt in de periode 2009-2019. Deze afname is significant bij alle subgroepen, behalve voor mensen van 75 jaar en ouder (niet in tabel). Steeds minder mensen gebruiken regelmatig de bank, het postkantoor of de pinautomaat en de bibliotheek (niet in tabel). In de periode 2016-2019 is er geen verandering te zien in het gebruik van buurtvoorzieningen.

2. De participatie van mensen met een lichamelijke beperking in vrijwilligerswerk is toegenomen in de periode 2009-2019. De toename in vrijwilligerswerk is significant bij de meeste subgroepen (de leeftijdsgroepen 40-64 jaar en 75 jaar en ouder, mensen met een lichte of matige lichamelijke beperking, vrouwen en mensen met een laag of een hoog opleidingsniveau). Voor mensen jonger dan 40 jaar, mensen in de leeftijd van 65 tot 74 jaar, mannen met een lichamelijke beperking, mensen met een middelbaar opleidingsniveau en mensen met een ernstige lichamelijke beperking is het percentage dat vrijwilligerswerk doet niet toe- of afgenomen in de periode 2009-2019 (niet in tabel). Er was geen significante toe- of afname in het doen van vrijwilligerswerk in de periode 2016-2019.

3. In de periode 2009-2019 is er een toename in het percentage mensen dat tenminste maandelijks uitgaansgelegenheden bezoekt. Een groter aandeel mensen met een lichamelijke beperking bezoekt regelmatig een restaurant of café, terwijl er geen significante toename te zien is in het bezoek aan musea, attracties, bioscoop en theater (niet in tabel). De toename in het bezoeken van uitgaansgelegenheden zien we bij de meeste subgroepen, maar niet bij mensen jonger dan 40 jaar, mensen in de leeftijd van 40 tot 64 jaar, mannen en mensen met een ernstige lichamelijke beperking. Bij deze groepen is geen significante verandering te zien in het bezoeken van uitgaansgelegenheden (niet in tabel). Ook is er geen toe- of afname in het bezoeken van uitgaansgelegenheden tussen 2016 en 2019.

4. Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat tenminste maandelijks aan een verenigingsactiviteit deelneemt, is afgenomen in de periode 2009-2019. Deze afname is te zien bij mensen van 64 tot 75 jaar oud, mannen en mensen met een ernstige lichamelijke beperking. Bij de overige subgroepen is de afname niet zichtbaar (niet in tabel).
   Er zijn minder mensen met een lichamelijke beperking die maandelijks deelnemen aan een religieuze bijeenkomst. Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat een cursus voor plezier of persoonlijke ontwikkeling volgt is daarentegen gestegen (niet in tabel). In de periode 2016-2019 is er geen significante verandering in de deelname aan verenigingsactiviteiten.

In de periode 2009-2019 en de periode 2016-2019 was er geen toe- of afname in participatie op de overige deelgebieden (dagelijks buitenshuis, gebruik van openbaar vervoer, betaald werk (≥12 uur per week), vrienden ontmoeten). Voor de periode 2016-2019 is op geen van de deelgebieden een verandering te zien.

Tabel 2.3 Ontwikkelingen in de participatie per deelgebied van mensen met een lichamelijke beperking over de periode 2009-2019 en 2016-2019 (percentage en betrouwbaarheidsinterval)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)	2016-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)
Regelmatig gebruik van twee of meer buurt-voorzieningen[1]	81 (79-83)	81 (78-83)	70 (67-73)	73 (70-76)	63 (59-67)	70 (66-73)	68 (64-71)	66 (62-69)	66 (62-70)	69 (66-73)	60 (56-64)	Afname	Geen
Dagelijks buitenshuis	80 (77-82)	80 (77-82)	80 (76-82)	78 (75-81)	81 (78-84)	78 (74-81)	77 (74-80)	81 (77-84)	76 (72-79)	81 (78-85)	79 (75-83)	Geen	Geen
Gebruik van openbaar vervoer[2]	49 (46-52)	46 (43-50)	51 (48-54)	56 (53-60)	56 (53-60)	58 (54-62)	54 (50-57)	56 (52-60)	50 (46-54)	53 (49-57)	59 (55-64)	Geen[2]	Geen
Betaald werk (≥12 uur per week)[3]	33 (29-38)	36 (32-41)	35 (30-40)	36 (31-42)	32 (26-38)	32 (26-38)	31 (26-36)	28 (22-34)	25 (19-31)	29 (23-36)	34 (27-41)	Geen	Geen
Vrijwilligerswerk	18 (16-20)	18 (16-21)	21 (19-24)	25 (22-28)	24 (21-28)	26 (23-30)	26 (23-29)	26 (23-29)	25 (22-29)	26 (23-30)	26 (22-30)	Toename	Geen
Opleiding/werk-gerelateerde cursus[3,4]	4 (3-6)	5 (3-7)	5 (4-8)	8 (5-11)	5 (2-8)	6 (4-10)	5 (3-8)	nb	8 (5-12)	4 (2-9)	5 (3-10)	nb	nb
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	29 (26-32)	28 (26-31)	28 (25-31)	28 (25-31)	25 (22-29)	30 (27-34)	32 (29-36)	35 (32-39)	36 (32-40)	36 (32-40)	38 (34-43)	Toename	Geen
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus volgen	53 (50-56)	49 (46-52)	49 (45-52)	49 (46-52)	52 (48-56)	51 (47-55)	48 (45-51)	47 (43-51)	46 (42-50)	44 (39-48)	46 (41-50)	Afname	Geen
Maandelijks vrienden ontmoeten	82 (80-85)	82 (80-85)	84 (82-86)	83 (80-85)	83 (80-86)	83 (80-86)	87 (84-89)	86 (83-88)	82 (79-85)	80 (76-83)	81 (78-84)	Geen	Geen

1 De cijfers fluctueren, mede door een afwijkende vraagstelling in de jaren 2009 en 2010. Op basis van een extra analyse voor de periode 2011-2019 kunnen we met grote waarschijnlijkheid concluderen dat er sprake is van een afname over de periode 2009-2019.
2 We concluderen dat er geen significante toe- of afname is van het gebruik van het openbaar vervoer omdat een extra analyse voor de periode 2011-2019, met dezelfde metingen in ieder jaar, dit niet laat zien (niet in tabel). Wanneer we 2009 en 2010 wel meenemen in de analyse, vinden we een significante toename. In 2009 en 2010 was er echter een afwijkende vraagstelling, waardoor het percentage in deze jaren lager uitvalt. Waarschijnlijk is de toename hieraan te wijten, en niet aan daadwerkelijk meer gebruik van het openbaar vervoer.
3 <65 jaar.
4 Er waren in 2016 te weinig mensen met een lichamelijke beperking die een opleiding/werkgerelateerde cursus volgden om een betrouwbaar cijfer te berekenen. Hierdoor is het ook niet mogelijk trends voor 2009-2019 en 2016-2019 te berekenen. De berekende trends voor de jaren 2009-2015 en 2017-2019 toonden geen significante verandering.

nb Niet berekend

3 Participatie van mensen met een verstandelijke beperking

3.1 Ontwikkelingen in de tijd in totale participatie van mensen met een verstandelijke beperking

De totale participatie van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking bestaat uit een optelsom van verschillende deelgebieden van participatie (zie Tabel 3.3 voor deze deelgebieden). In Tabel 3.1 zijn de ontwikkelingen in de participatie-indexcijfers te zien (relatieve ontwikkeling van de totale participatie over de tijd). Deze gegevens zijn verstrekt door naasten van mensen met een verstandelijke beperking. Op basis van deze gegevens is er voor de totale groep mensen met een verstandelijke beperking geen toe- of afname in de totale participatie over de periode 2009-2019. Ook voor de verschillende subgroepen zien we geen significante toe- of afname in de totale participatie in de periode 2009-2019.
Hetzelfde geldt voor de afgelopen vier jaar (2016-2019): zowel voor de totale groep mensen met een verstandelijke beperking als voor de verschillende subgroepen is er geen significante toe- of afname in de totale participatie.

Tabel 3.1 De ontwikkeling in de tijd in de totale participatie van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking over de periode 2009-2019 en 2016-2019, ***volgens naasten*** *van mensen met een verstandelijke beperking (participatie-indexcijfers)*

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)	2016-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)
Totale groep	100	102	102	102	100	94	93	98	96	100	99	Geen	Geen
Leeftijd													
15-39 jaar	112	112	113	109	102	100	101	106	98	108	106	Geen	Geen
40-64 jaar	94	96	98	101	103	95	94	97	94	94	97	Geen	Geen
≥ 65 jaar	86	95	84	85	83	73	74	80	92	94	87	Geen	Geen
Geslacht													
Man	102	102	104	105	101	94	94	96	96	98	104	Geen	Geen
Vrouw	97	103	100	97	99	94	93	101	95	102	93	Geen	Geen
Ernst van de beperking													
Licht	115	116	115	114	112	104	104	107	105	111	108	Geen	Geen
Matig	78	82	82	82	81	79	78	84	82	82	85	Geen	Geen

Toelichting: De participatie-indexcijfers zijn afgeleid van het indexjaar 2009 (=100).

3.2 Verschillen tussen subgroepen in totale participatie van mensen met een verstandelijke beperking

De totale participatie van mensen met een verstandelijke beperking verschilt naar de ernst van de beperking (Tabel 3.2). In alle jaren tussen 2009 en 2019 participeerden mensen met een matige verstandelijke beperking minder dan mensen met een lichte verstandelijke beperking. Tussen de andere subgroepen waren er geen significante verschillen in 2019.

Tabel 3.2 De totale participatie van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking over de periode 2009-2019: verschillen tussen subgroepen (participatie-indexcijfers), ***volgens naasten*** *van mensen met een verstandelijke beperking*

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totale groep	100	102	102	102	100	94	93	98	96	100	99
Leeftijd											
15-39 jaar	112*	112*	113*	109	102	100	101	106	98	108	106
40-64 jaar (referentie)	94	96	98	101	103	95	94	97	94	94	97
≥ 65 jaar	86	95	84	85	83	73*	74	80	92	94	87
Geslacht											
Man (referentie)	102	102	104	105	101	94	94	96	96	98	104
Vrouw	97	103	100	97	99	94	93	101	95	102	93
Ernst van de beperking											
Licht (referentie)	115	116	115	114	112	104	104	107	105	111	108
Matig	78*	82*	82*	82*	81*	79*	78*	84*	82*	82*	85*

*Significant verschil met de referentiegroep ($p < .01$).

3.3 Ontwikkelingen in de tijd in deelgebieden van participatie van mensen met een verstandelijke beperking

In Tabel 3.3 is de ontwikkeling van participatie op de verschillende deelgebieden van participatie te zien, in percentages en met betrouwbaarheidsintervallen. Op één deelgebied van participatie is er verandering te zien in de periode 2009-2019. Het percentage mensen met een verstandelijke beperking dat naar een activiteitencentrum gaat of (on)betaald werk doet, is toegenomen in de periode 2009-2019. We zien deze toename terug bij twee subgroepen: mannen en mensen met een lichte verstandelijke beperking (niet in tabel). Bij de overige subgroepen is geen significante verandering te zien.
Hoewel het percentage mensen met een verstandelijke beperking dat naar een dagactiviteitencentrum gaat of (on)betaald werk doet tussen 2009 en 2019 is toegenomen, is er geen verandering te zien wanneer we alleen naar (on)betaald werk kijken. Dit impliceert dat vooral het percentage mensen dat naar een dagactiviteitencentrum gaat is toegenomen. In de periode 2016-2019 was er geen significante verandering te zien op het gebied van dagactiviteiten en (on)betaald werk.

Op de overige deelgebieden is er geen toe- of afname in de participatie in de periode 2009-2019 en de periode 2016-2019.

Tabel 3.3 Ontwikkelingen in de participatie per deelgebied van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking over de periode 2009-2019 en 2016-2019, volgens naasten van mensen met een verstandelijke beperking (percentage en betrouwbaarheidsinterval)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)	2016-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)
Maakt regelmatig gebruik van minimaal twee buurtvoorzieningen	41 (35-48)	48 (42-53)	42 (36-48)	45 (39-51)	38 (32-44)	39 (33-46)	38 (32-45)	41 (35-47)	46 (39-52)	46 (40-53)	45 (38-52)	Geen	Geen
Woont in een woonwijk	88 (82-92)	87 (83-91)	84 (79-88)	86 (82-90)	87 (82-91)	84 (79-88)	85 (79-89)	83 (78-88)	80 (74-85)	78 (71-83)	82 (76-87)	Geen	Geen
Woont in een woonwijk, zonder andere mensen met een verstandelijke beperking	34 (27-41)	33 (28-39)	36 (30-42)	34 (29-40)	35 (28-42)	35 (29-42)	34 (28-41)	34 (28-40)	32 (26-39)	33 (27-40)	32 (25-40)	Geen	Geen
Komt dagelijks buitenshuis in buurt of regio	46 (40-53)	47 (41-52)	43 (37-49)	46 (40-52)	46 (39-52)	43 (37-50)	38 (32-44)	44 (38-51)	42 (35-49)	43 (36-50)	43 (36-50)	Geen	Geen
Maakt weleens gebruik van het openbaar vervoer	43 (37-49)	45 (40-51)	50 (44-56)	47 (41-52)	47 (41-53)	44 (38-50)	44 (38-50)	45 (39-51)	44 (37-50)	50 (43-57)	46 (39-53)	Geen	Geen
Gaat naar activiteitencentrum of doet (on)betaald werk	91 (86-94)	92 (88-95)	92 (88-95)	95 (91-97)	95 (91-98)	92 (88-95)	94 (90-96)	97 (93-99)	98 (94-99)	96 (92-98)	96 (92-98)	Toename	Geen
Doet (on)betaald werk	44 (38-51)	44 (38-50)	40 (33-47)	34 (29-41)	37 (29-46)	35 (29-42)	33 (27-40)	33 (27-40)	34 (27-42)	35 (29-42)	34 (27-41)	Geen	Geen
Onderneemt minimaal maandelijks activiteiten in vrije tijd	81 (76-86)	79 (74-83)	77 (71-81)	82 (77-86)	79 (73-84)	77 (71-82)	75 (69-80)	76 (70-81)	77 (71-82)	78 (71-83)	77 (71-83)	Geen	Geen
Onderneemt minimaal maandelijks activiteiten in vrije tijd, ook (georganiseerd) zonder mensen met een verstandelijke beperking	11 (8-16)	11 (8-15)	9 (6-13)	9 (5-13)	9 (6-13)	9 (6-13)	10 (6-14)	12 (8-17)	7 (5-12)	12 (8-18)	9 (5-14)	Geen	Geen
Ontmoet minimaal maandelijks vrienden of goede kennissen	55 (48-62)	59 (52-65)	61 (54-67)	60 (53-67)	61 (53-68)	58 (51-65)	53 (46-61)	65 (58-71)	59 (52-66)	60 (53-68)	57 (49-64)	Geen	Geen
Ontmoet minimaal maandelijks vrienden of goede kennissen, ook zonder een VB	38 (31-46)	42 (36-49)	40 (34-48)	40 (34-46)	40 (33-48)	37 (31-44)	37 (30-44)	45 (38-52)	36 (30-44)	42 (35-49)	43 (35-50)	Geen	Geen

4 Participatie van ouderen

4.1 Ontwikkelingen in de tijd in totale participatie van ouderen

De totale participatie van ouderen (≥ 65 jaar) binnen de algemene bevolking bestaat uit een optelsom van negen verschillende deelgebieden van participatie (zie Tabel 4.3 voor de deelgebieden). In Tabel 4.1 zijn de ontwikkelingen in de participatie-indexcijfers te zien (*relatieve* ontwikkeling van totale participatie over de tijd). De totale participatie van ouderen is niet toe- of afgenomen in de periode 2009-2019 en in de periode 2016-2019. Dit geldt ook voor de verschillende subgroepen.

Tabel 4.1 De ontwikkeling in de tijd in de totale participatie van ouderen (≥ 65 jaar) in de periode 2009-2019 en 2016-2019 (participatie-indexcijfers)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)	2016-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)
Totale groep	100	98	96	100	97	93	95	97	100	101	96	Geen	Geen
Leeftijd													
65-74 jaar	105	98	97	102	97	94	100	99	105	105	98	Geen	Geen
≥ 75 jaar	94	97	95	97	96	92	89	96	94	95	93	Geen	Geen
Geslacht													
Man	98	94	91	94	93	89	91	92	97	100	88	Geen	Geen
Vrouw	102	100	101	105	99	98	99	102	104	101	102	Geen	Geen
Huishouden													
Eenpersoons	103	99	95	97	102	94	94	99	100	102	94	Geen	Geen
Meerpersoons	98	97	97	102	93	93	96	97	100	100	97	Geen	Geen

Toelichting: De participatie-indexcijfers zijn afgeleid van het indexjaar 2009 (=100).

4.2 Verschillen tussen subgroepen in totale participatie van ouderen

De totale participatie van ouderen (≥ 65 jaar) binnen de algemene bevolking verschilt naar achtergrondkenmerken (Tabel 4.2). Door de jaren heen participeren mannen over het algemeen minder dan vrouwen. Ook in 2019 was de totale participatie van mannen minder dan die van vrouwen. Voor de andere kenmerken zijn er dit jaar geen significante verschillen te constateren.

Tabel 4.2 De totale participatie van ouderen (≥65 jaar) in de algemene bevolking over de periode 2009-2019: verschillen tussen subgroepen (participatie-indexcijfers)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totale groep	100	98	96	100	97	93	95	97	100	101	96
Leeftijd											
65-74 jaar (referentie)	105	98	97	102	97	94	100	99	105	105	98
≥ 75 jaar	94*	97	95	97	96	92	89*	96	94*	95*	93
Geslacht											
Man	98	94	91	94*	93	89	91*	92*	97	100	88*
Vrouw (referentie)	102	100	101	105	99	98	99	102	104	101	102
Huishouden											
Eenpersoons	103	99	95	97	102	94	94	99	100	102	94
Meerpersoons (referentie)	98	97	97	102	93	93	96	97	100	100	97

*Significant verschil met de referentiegroep ($p < .01$).

4.3 Ontwikkelingen in de tijd in deelgebieden van participatie van ouderen

Tabel 4.3 presenteert de ontwikkeling van participatie van ouderen op zeven deelgebieden, in percentages en met betrouwbaarheidsintervallen. Op twee deelgebieden van participatie is een verandering te zien in de periode 2009-2019.

1. In de periode 2009-2019 zijn meer ouderen minimaal maandelijks uitgaansgelegenheden gaan bezoeken. Deze toename is zowel terug te zien in een toename in het bezoeken van een attractie of museum als in een toename in het uitgaan naar een restaurant, café, bioscoop of theater (niet in tabel). Voor de periode 2009-2019 heeft de toename in het tenminste maandelijks bezoeken van uitgaansgelegenheden plaatsgevonden bij alle subgroepen, met uitzondering van ouderen die 75 jaar of ouder zijn en ouderen die woonachtig zijn in een eenpersoonshuishouden (niet in tabel). In de periode 2016-2019 is er geen significante toe- of afname geweest in het bezoeken van uitgaansgelegenheden.

2. In de periode 2009-2019 zijn minder ouderen tenminste maandelijks gaan deelnemen aan verenigingsactiviteiten. Deze afname kan (deels) worden toegeschreven aan een daling tussen 2009 en 2019 in het tenminste maandelijks deelnemen aan een religieuze bijeenkomst (niet in tabel). Het percentage ouderen dat een cursus voor plezier of persoonlijke ontwikkeling volgt is daarentegen gestegen in deze periode (niet in tabel). De afname in deelname aan verenigingsactiviteiten is niet zichtbaar bij alle subgroepen die we onderscheiden; alleen bij ouderen in de leeftijd van 65-74 jaar en mannen is de deelname significant afgenomen (niet in tabel). Er is geen significante verandering te zien in de periode 2016-2019.

Op de overige deelgebieden is de participatie van ouderen niet toe- of afgenomen in de periode 2009-2019. Voor de periode 2016-2019 is op geen van de deelgebieden een verandering te zien.

Tabel 4.3 Ontwikkelingen in de participatie per deelgebied van ouderen (≥ 65 jaar) over de periode 2009-2019 en 2016-2019 (percentage en betrouwbaarheidsinterval)[1]

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)	2016-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen[2]	88 (83-91)	90 (88-92)	84 (81-87)	90 (87-92)	81 (76-84)	79 (75-82)	84 (81-87)	85 (82-87)	80 (77-83)	85 (82-87)	82 (78-85)	Geen[2]	Geen
Dagelijks buitenshuis	89 (85-92)	91 (88-92)	90 (87-93)	90 (87-92)	91 (88-94)	89 (86-91)	89 (86-91)	89 (86-91)	92 (90-94)	88 (85-91)	85 (82-88)	Geen	Geen
Gebruik van openbaar vervoer[3]	64 (58-69)	56 (52-60)	67 (63-72)	65 (60-69)	64 (59-69)	63 (59-67)	60 (56-63)	66 (62-69)	67 (63-70)	67 (63-71)	65 (61-69)	Geen	Geen
Vrijwilligerswerk	40 (35-46)	43 (40-47)	42 (38-47)	52 (47-56)	41 (36-46)	40 (36-44)	40 (36-44)	44 (40-48)	41 (37-45)	43 (39-47)	37 (33-42)	Geen	Geen
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	40 (35-46)	37 (33-40)	35 (30-39)	32 (28-36)	40 (35-46)	36 (33-40)	40 (36-44)	38 (34-42)	53 (48-57)	52 (48-56)	44 (40-48)	Toename	Geen
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus volgen	73 (68-78)	68 (65-71)	62 (58-67)	67 (63-71)	63 (58-68)	61 (58-65)	64 (60-67)	63 (59-67)	64 (60-67)	66 (62-69)	63 (59-67)	Afname	Geen
Maandelijks vrienden ontmoeten	93 (89-95)	88 (86-90)	86 (83-89)	88 (85-91)	91 (87-93)	86 (83-89)	86 (84-89)	89 (86-91)	89 (86-91)	87 (83-89)	86 (82-88)	Geen	Geen

1 De deelgebieden betaald werk en opleiding worden hier niet vermeld, omdat weinig ouderen hierin participeren. Deze deelgebieden tellen wel mee in de berekening van het participatie-indexcijfer van de totale participatie.

2 De cijfers fluctueren, mede door een afwijkende vraagstelling in de jaren 2009 en 2010. Een extra analyse voor de periode 2011-2019 laat geen significante toe- of afname van het gebruik van buurtvoorzieningen zien (niet in tabel). Daarom concluderen we dat een afname over de gehele periode te wijten is aan de afwijkende vraagstelling en niet aan een daadwerkelijke afname in het gebruik van buurtvoorzieningen.

3 We concluderen dat er geen sprake is van een toe- of afname over de periode 2009-2019. In 2010 was er een afwijkende vraagstelling, waardoor het percentage lager uitvalt. Een extra analyse voor de periode 2011-2019 laat geen significante toe-of afname zien in het gebruik van het openbaar vervoer voor de totale groep ouderen in de algemene bevolking.

5 Participatie van de algemene bevolking

5.1 Ontwikkelingen in de tijd in totale participatie van de algemene bevolking

De totale participatie van de algemene bevolking bestaat uit een optelsom van negen verschillende deelgebieden van participatie (zie Tabel 5.3 voor de deelgebieden). In Tabel 5.1 zijn de ontwikkelingen in de participatie-indexcijfers te zien (relatieve ontwikkeling van totale participatie over de tijd). De totale participatie binnen de algemene bevolking is afgenomen in de periode 2009-2019. De afname in totale participatie is significant voor mensen in de leeftijdscategorie 40-64 jaar, mensen van 65 jaar of ouder, vrouwen, middelbaar opgeleiden en mensen uit eenpersoonshuishoudens. De afgelopen vier jaar (2016-2019) is er geen toe- of afname in totale participatie te zien.

Tabel 5.1 De ontwikkeling in de tijd in de totale participatie van de algemene bevolking in de periode 2009-2019 en 2016-2019 (participatie-indexcijfers)[1]

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)	2016-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)
Totale groep	100	93	95	95	96	92	92	93	93	93	95	Afname	Geen
Leeftijd													
18-39 jaar	106	95	97	98	98	99	97	97	98	98	102	Geen	Geen
40-64 jaar	102	95	96	99	100	91	92	95	94	94	94	Afname	Geen
≥ 65 jaar	90	88	89	87	87	83	86	85	85	85	85	Afname	Geen
Geslacht													
Man	98	92	94	95	94	91	93	93	92	92	94	Geen	Geen
Vrouw	102	95	95	96	97	93	92	94	93	95	95	Afname	Geen
Opleiding													
Laag	86	83	81	81	78	78	77	81	81	78	82	Geen	Geen
Middelbaar	99	91	92	92	99	90	92	92	90	91	92	Afname	Geen
Hoog	110	103	106	109	104	104	102	103	104	106	106	Geen	Geen
Huishouden													
Eenpersoons	101	92	97	98	95	93	93	93	91	91	91	Afname	Geen
Meerpersoons	100	94	94	94	96	92	92	93	94	95	97	Geen	Geen

Toelichting: De participatie-indexcijfers zijn afgeleid van het indexjaar 2009 (=100).

5.2 Verschillen tussen subgroepen in totale participatie van de algemene bevolking

Binnen de algemene bevolking verschilt de totale participatie naar achtergrondkenmerken (Tabel 5.2). Mensen van 18 tot 39 jaar participeerden het meest in 2019, gevolgd door mensen van 40 tot 64 jaar. Mensen van 65 jaar en ouder participeerden het minst. Mensen met een middelbaar opleidingsniveau participeerden meer dan mensen met een laag opleidingsniveau en minder dan mensen met een hoog opleidingsniveau. Mensen die in een eenpersoonshuishouden wonen, participeerden in 2019 minder dan mensen wonend in een meerpersoonshuishouden. Voor geslacht zien we geen significante verschillen.

Tabel 5.2 De totale participatie van de algemene bevolking over de periode 2009-2019: verschillen tussen subgroepen (participatie-indexcijfers)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Totale groep	100	93	95	95	96	92	92	93	93	93	95
Leeftijd											
18-39 jaar	106	95	97	98	98	99*	97	97	98	98	102*
40-64 jaar (referentie)	102	95	96	99	100	91	92	95	94	94	94
≥ 65 jaar	90*	88*	89*	87*	87*	83*	86*	85*	85*	85*	85*
Geslacht											
Man	98	92	94	95	94	91	93	93	92	92	94
Vrouw (referentie)	102	95	95	96	97	93	92	94	93	95	95
Opleiding											
Laag	86*	83*	81*	81*	78*	78*	77*	81*	81*	78*	82*
Middelbaar (referentie)	99	91	92	92	99	90	92	92	90	91	92
Hoog	110*	103*	106*	109*	104	104*	102*	103*	104*	106*	106*
Huishouden											
Eenpersoons	101	92	97	98	95	93	93	93	91	91	91*
Meerpersoons (referentie)	100	94	94	94	96	92	92	93	94	95	97

*Significant verschil met de referentiegroep ($p < .01$).

5.3 Ontwikkelingen in de tijd in deelgebieden van participatie van de algemene bevolking

In Tabel 5.3 is de ontwikkeling van participatie op de negen deelgebieden van participatie te zien, in percentages en met betrouwbaarheidsinterval. De afname in totale participatie in de algemene bevolking in de periode 2009-2019 die we in Tabel 5.1 zagen, heeft (deels) te maken met een afname op verschillende deelgebieden van participatie, zoals hieronder besproken wordt.

1. Tussen 2009 en 2019 maken minder mensen binnen de algemene bevolking regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen. Deze afname geldt voor alle subgroepen (niet in tabel). Minder mensen maken gebruik van de supermarkt en andere winkels, de bibliotheek, de bank, het postkantoor en de pinautomaat (niet in tabel). In de periode 2016-2019 was er geen verandering zichtbaar in het gebruik van buurtvoorzieningen.

2. In de periode 2009-2019 is binnen de algemene bevolking het percentage mensen dat dagelijks buitenshuis komt, afgenomen. Deze afname is significant voor bijna alle subgroepen, behalve voor mensen in de leeftijd van 18-39 jaar en mensen met een hoog opleidingsniveau. In deze

subgroepen is geen toe- of afname in het dagelijks buitenshuis komen te zien (niet in tabel). In de periode 2016-2019 is geen significante verandering te zien op dit deelgebied.

3. Tussen 2016 en 2019 is er een toename in het gebruik van het openbaar vervoer te zien. Deze toename is significant voor drie subgroepen: mensen van 65 jaar en ouder, vrouwen en mensen wonend in een meerpersoonshuishouden. Voor de overige subgroepen is geen significante toe- of afname in het gebruik van het openbaar vervoer te zien in de periode 2016-2019.

4. In de periode 2009-2019 is er een groter aandeel mensen dat tenminste maandelijks een uitgaansgelegenheid bezoekt. Deze toename is significant voor het gebruik van restaurant, café, bioscoop en theater. In het gebruik van museum en attractie zien we geen significante verandering. De toename in het bezoeken van uitgaansgelegenheden zien we niet bij alle subgroepen, maar alleen bij mannen, middelbaar opgeleiden en mensen die woonachtig zijn in een meerpersoonshuishouden (niet in tabel). Tussen 2016 en 2019 is er geen toe- of afname te zien in het bezoeken van uitgaansgelegenheden.

5. Het percentage mensen dat tenminste maandelijks een verenigingsactiviteit doet, daalde in de periode 2009-2019. Deze daling is significant bij alle subgroepen, met uitzondering van mensen van 18-39 jaar en laagopgeleiden (niet in tabel). Minder mensen nemen maandelijks deel aan een religieuze bijeenkomst en aan een activiteit bij een vereniging, zoals een zangvereniging. Het percentage mensen dat een cursus voor plezier of persoonlijke ontwikkeling volgt is daarentegen gestegen (niet in tabel). In de periode 2016-2019 is er geen significante verandering te zien.

6. Er is een afname in het percentage mensen dat maandelijks vrienden ontmoet in de periode 2009-2019. Deze afname is significant bij bijna alle subgroepen, behalve bij mensen in de leeftijd van 15-39 jaar. Voor deze groep is er geen significante toe- of afname (niet in tabel). Er is geen verandering zichtbaar in de periode 2016-2019.

Op de overige deelgebieden van participatie (betaald werk, vrijwilligerswerk, opleiding/werk-gerelateerde cursus) zijn er geen significante toe- of afnames in de periode 2009-2019 en de periode 2016-2019.

Tabel 5.3 Ontwikkelingen in de participatie per deelgebied van de algemene bevolking over de periode 2009-2019 en 2016-2019 (percentage en betrouwbaarheidsinterval)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2009-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)	2016-2019: Toe- of afname? ($p < .01$)
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen[1]	92 (88-95)	89 (85-91)	82 (79-85)	83 (79-85)	73 (64-80)	74 (71-77)	73 (70-76)	74 (71-77)	71 (68-74)	76 (72-79)	70 (66-74)	Afname	Geen
Dagelijks buitenshuis	96 (93-98)	94 (90-96)	94 (92-95)	94 (91-96)	97 (95-99)	91 (89-93)	93 (91-94)	92 (89-94)	94 (92-96)	85 (81-87)	91 (87-93)	Afname	Geen
Gebruik van openbaar vervoer[2]	59 (54-64)	44 (39-49)	61 (57-64)	61 (57-65)	66 (57-73)	60 (57-64)	64 (61-67)	63 (60-67)	63 (59-67)	64 (60-68)	70 (66-74)	Geen[2]	Toename
Betaald werk (≥12 uur per week)[3]	75 (68-81)	68 (61-74)	74 (69-78)	70 (65-75)	66 (54-77)	71 (67-75)	65 (61-70)	69 (64-74)	73 (69-77)	76 (70-81)	76 (71-81)	Geen	Geen
Vrijwilligerswerk	39 (34-44)	39 (34-44)	36 (33-40)	38 (34-42)	39 (31-48)	38 (34-41)	36 (32-39)	36 (32-39)	35 (32-39)	38 (34-43)	36 (32-40)	Geen	Geen
Opleiding/werk-gerelateerde cursus[2]	16 (12-21)	10 (6-15)	12 (9-16)	15 (12-20)	17 (10-27)	13 (9-17)	14 (10-18)	13 (10-18)	12 (9-16)	14 (10-19)	17 (13-21)	Geen	Geen
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	44 (39-50)	40 (35-45)	43 (39-47)	41 (37-45)	36 (28-45)	41 (38-44)	43 (40-47)	44 (40-48)	45 (42-49)	49 (45-54)	48 (44-52)	Toename	Geen
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus volgen	74 (69-78)	63 (58-68)	60 (56-63)	63 (59-67)	63 (55-71)	58 (54-61)	60 (56-63)	61 (58-65)	58 (55-62)	55 (51-60)	61 (56-65)	Afname	Geen
Maandelijks vrienden ontmoeten	91 (88-93)	90 (87-93)	90 (88-93)	90 (87-92)	92 (87-95)	85 (83-88)	84 (82-87)	84 (81-86)	85 (82-88)	85 (82-88)	84 (81-87)	Afname	Geen

1 In 2010 is er een afwijkende vraagstelling, waardoor het percentage lager uitvalt. Hiermee rekening houdend, kunnen we met grote waarschijnlijkheid concluderen dat er geen sprake is van een toe- of afname over de periode 2009-2019. Een extra analyse voor de periode 2011-2019 laat geen significante toe-of afname zien in het gebruik van het openbaar vervoer voor de totale groep ouderen in de algemene bevolking.

2 In 2010 is er een afwijkende vraagstelling, waardoor het percentage lager uitvalt. Een extra analyse voor de periode 2011-2019 laat geen significante toe- of afname van het gebruik van het openbaar vervoer zien (niet in tabel). Hiermee rekening houdend kunnen we niet met zekerheid concluderen dat er een significante toename is in het gebruik van het openbaar vervoer tussen 2009-2019.

3 < 65 jaar.